

ГОД. XXIII.

# ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 46.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Извлачи ја време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака представа, иначе сваког месеца по један пут за по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

## ИЗВЕШТАЈ

ПРИВРЕМЕНЕ УПРАВЕ СРПСКОГ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА О СТАЊУ И РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ ПОЗОРИШНЕ ДРУЖИНЕ.

Славна скупштино,

Част је привременој управи поднети годишњи извештај свој о раду и стању српске народне позоришне дружине.

Од 17. јуна 1897 до 11. маја 1898 обишла је наша позоришна дружина ова места: Карловце, Руму, Митровицу, Осек, Вуковар, Сомбор и Суботицу.

У Карловцима је била наша позоришна дружина од 17. јуна до 31. јула 1897. и за то време давала је 24 представе. У недељу, 29. јуна, била је свечана представа у славу отварања нашег народног сабора. Том приликом приказана је „Балканска патрија“, позната драма Николе Ј., витешког Господара Црне Горе и Брда.

Представа та била је заиста у сваком погледу свечана: и по одабраној публици и по доброј, складној игри наших глумаца. На ту представу био је дошао и кр. комесар за српски народни сабор, барон Федор Николић, Његова Светост патријарх српски Георгије са владикама и многи посланици саборски. Кр. комесар, патријарх и владике наше полазили су чешће наше позориште и изјављивали су увек управитељу своје задовољство са представама. На Илијин-дан давао је патријарх свечан ручак у част наше народне позоришне дружине, и том приликом написао је члановима лепу здравицу, радујући се, што је могао у свом дому угостићи уметнике српске, који „вољно, с одушевљењем, и с највећим пожртвовањем својим врше културну мисију у корист просвете народне.“

Из Карловаца је дошла наша позоришна

дружина у Руму. Ту се бавила од 1. августа до 3. септембра 1897. и за то време давала је 19 представа у пространој лепо саграђеној арени, и појала је у цркви о служби божјој. У славу рођендана Његовог цар. и кр. апостолског Величанства нашег премилостивог краља Фрање Јосифа I. била је свечана представа. Хвала заузимању дра Јована Шевића, председника месног позоришног одбора, а и ревносном потпомагању тамошњег месног позоришног одбора, имало је наше позориште у Руми 70 фор. 72 н. сувишка.

Из Руме је прешла наша позоришна дружина у Митровицу, где се бавила од 4. септембра до 1. октобра 1897. За то време давала је 16 представа у лепој позоришној дворани у дому тамошње српске црквене општине и појала је у цркви о служби божјој. Сувишка је било у Митровици 285 фор. 62 н. На томе можемо у првом реду захвалити Николи Ј. Поповићу, председнику тамошњег месног позоришног одбора, па и самом одбору, који су удруженим силама учинили, да је у Митровици постигнут такав леп материјалан успех. Нека им је изречена и овде хвала на томе!

Из Митровице дошла је наша позоришна дружина у Осек. Ту се бавила од 1. октобра до 31. децембра 1897. За то време давала је 51 представу у варошком позоришту и појала је у два маха у цркви о служби божјој. У Осеку је имало наше позориште у почетку да се бори с великим неприликама. Тамошњи немачки листови

дали су очита израза свом великом незадовољству, што је тамошњу зимну сезону отворило наше, а не немачко позориште, као што је то до сад тамо увек обичај био. Тако после многог и многог објашњивања и кад су се ти листови уверили, да наше позориште не тера никакву политику, да је скупна игра у наших глумаца добра и да су они кадри једнако извести и најтеже глумачке задатке, било то у драми или у шаљивим играма: одобровољили се ти немачки листови, па су почели писати с највећом хвалом о нашем позоришту и о представама нашег позоришта, наводећи „да прикази нашег позоришта стоје увек на висини уметничког савршенства, да игра наших глумаца може задовољити и најстрожије критичке захтеве, да публика увек с највећим задовољством излази из позоришта, те тако требала би што чешћим дласком својим да потпомаже српско народно позориште, које то потпуно и заслужује.“

Ти у почетку непријатељским духом задахнути немачки листови доносили су после опширне, поучне и јако занимљиве критике о свакој представи нашег народног позоришта, па су на крају крајева рекли: „Српска народна позоришна дружина затокругљеном, складном глумачком игром својом и примерним владањем својим, подигла је и учврстила, бављењем својим од пуне три месеца дана у нашој средини, свој углед и добар глас, који је овде код нас имала. Ми можемо с потпуним задовољством погледати на сад већ завршену сезону српског народног позоришта и при растанку рећи: „До виђења! Хвала на лепом уметничком уживању!“

Позориште наше имало је у Осеку сувишака 503 фор. 09 н.

Што је наше позориште могло пуна три месеца пробавити у Осеку и тако сјајан материјалан успех постићи, можемо много захвалити и Васи Муачевићу, родољубивом председнику тамошњег месног позоришног одбора и ревносном заузимачу за сваку нашу народну, а нарочито културну ствар, и врсној родољушки гђи Ани Ђурђевићки. Обоје су пожртвовним заузимањем својим

омогућили долазак и дужи боравак нашег позоришта у Осеку. Нека им је и овде јавно изречена хвала и захвала на томе!

Пре него што ће наша позоришна дружина завршити рад свој у Осеку, излазила је у три маха на позорницу гђа Јерка пл. Шрамова, члан хрватског народног позоришта у Загребу. Она је приказала Олгу, у комаду: „Психе“, Хедвигу у „Позоришном делу“ и Нијобу у „Нијоби“. Њезино гостовање претворило се било у право славље српско-хрватског побратимства. Публика је по заслуги одликова уметници изазивањем и обасула је цвећем и венцима

Сваку хвалу и признање заслужује гроф др. Тодор Пејачевић, велики жупан осечки, који је нашем позоришту у име припомоћи давао 100 фор. месечно, а осим тога претплатио је ложу за све представе. Тим начином показао је, да цени уметнички рад нашег позоришта и да жели на предак тој вашој просветној установи.

Из Осека преселила се наша позоришна дружина у Вуковар, где се бавила од 1. јануара до 11. фебруара о. г. и за то време давала је 23 представе у новој, лепој позоришној дворани Алексе Пауновића и појала је у цркви о служби божјој. „Srpske novine“, које су сваку представу објективно одениле, признале су, да „наши глумци ради своје мајсторски изведене скуне игре, заслужују сваку хвалу и признање свију пријатеља праве позоришне умјетности.“

Што одзив овом приликом није био онакав, као што се могло очекивати: узрок вала тражити у томе, што су недељом и свецем приређиване биле забаве и игранке у истој дворани, у којој су даване и представе, те су тако били изгубљени по приходу најбољи дани позоришни, а да има позоришне публике у Вуковару најбољи је доказ то, што су, на пр. „Јованчини сватови“ донели 450 фор.

Из Вуковара дошла је наша позоришна дружина у Сомбор. Ту се бавила од 12. фебруара до 2. априла о. г. и за то време давала је 26 представа у варошком позоришту, које је магистрат бесплатно био уступио, као и огрев и осветљење. Мађарски листови сомборски констатовали су, да

су „сви комади одиграни тако екзактно, прецизно, складно, да игри српских глумаца не би се могло ништа с разлогом приговорити. Сваки од њих, морамо им то упинати у хвалу, вршио је поверене му задатке вољно ревносно, с потпуним разумевањем и извођењем своје улоге, а при том је сваки пазио, да се не огреши ни о интенцију песникову ни о целину приказаног комада. То све скупа дало је и даје игри српских глумаца велики културни и уметнички значај.“

Од двадесет и шест представа, које су даване у Сомбору, заслужују да се спомену нарочито две представе, и то: „Максим“, шаљива игра од Мите Калића, и: „Максим Црнојевић“, трагедија нашег песника дра Лазе Костића. Калићев „Максим“, који је добио награду од „Матице“, приказан је први пут 22. марта о. г. и допао се публици, која је писцу повлађивала бурним тапшањем и одликовала га и изазвањем. Представа „Максима Црнојевића“, давана 29. марта о. г., била је права овација за песника. Кад се песник, ва бурно изазивање публике, појавио на позорници, изашао је био пред њега члан месног позоришног одбора Конститутивног Максимовић, који је од то доба, на жалост свију пријатеља нашег позоришта, преминуо, и у китњастом говору истакао заслуге песникове за нашу књижевност. па му предао огроман, веома лепо израђен венац од сребра у име сомборских поштовача песникова. Песник је у кратком, духовитом говору изјавио своју захвалност на одликовању и веома згодно рекао: „Ако до сада нисам стекао признања за свој 40-годишњи књижевни рад, од сада ћу га много теже стећи“.

И тако се на позорници у Сомбору на свечан начин прославила 40-годишњица књижевног рада дра Лазе Костића.

Да му и ми од свег срца пожелимо, да га Бог још много и много поживи на понос и дику наше књижевности!

Из Сомбора дошла је наша позоришна дружина у Суботицу, где се бавила од 3. априла до 11. маја о. г. За то време давала је 27 представа у варошком позо-

ришту, које је бесплатно уступљено, и појала је у цркви о служби божјој.

Рад нашег позоришта у Суботици практили су живо и буњевачки и мађарски листови и доносили су увек сасвим стваран суд о томе јаду.

„Neven“, лист на буњевачком језику, рекао је, да му је „мило, што може констатовати, да је српско народно позориште угледним радом својим у сваком погледу задобило оште симпатије у Суботици. Наш пук све се то бољма и радије заузима за позориште. Ми од свег срца радо изјављујемо наше искрено признање глумцима на њиховом виштом и доиста умјетном игрању. А управи благодаримо на родољубивој труdbi, којом настоји симе просвете и братске слоге и узајамности овде у најплоднијем и најприкладнијем, а још необрађеном земљишту посјати. Ми се надамо, дапаче потпуно смо освидочени, да ће посијано симе једном преобилан плод доносити.“

„Subotičke novine“ писале су, да су приказивања наше позоришне дружине „прецизна и да теку глатко. Две године је како је последњи пут прије овим било код нас позоришно друштво и ма да видимо и сада све тадашње, још и онда и давно прије тога припознате драмске снаге, шак сада после дvi године примећујемо велики напредак, који је довео те снаге до врхунца умјетности у драмском приказивању“.

И тамошњи мађарски листови, а има их седам на броју, хвалили су „увек складну, заносну игру наших глумаца, који сви редом схватају озбиљно свој глумачки задатак и врше га вољно и с одушевљењем.“ Један од тих листова „Bácskai ellenőr“, који је на гласу тамо са својих стручних позоришних критика, рекао је шта више и то, „да му тешко пада, што мора признати истину, да српско народно позориште стоји на вишем ступњу глумачке уметности него подобна мађарска позоришна друштва, а то долази отуда, што се чланови српске позоришне дружине налазе по дуже времена у лепој заједници, па је с тога и укупна им игра увек складна, без икаквих

несугласица. А главни узрок лепом и успешном напредовању њиховом и то је, што вешта рука руководи у њих постоја рад позоришни, и што у њих влада узоран ред, који ћемо заман тражити у мађарским позориштима. То им је велика врлина, то снага њихова, којом могу да се вину у недогледне висине глумачке уметности, па да и тамо постигну сјајне успехе.“

Кад страни листови, који нама баш нису јако наклоњени, тако суде о нашем позоришту: онда бисмо ваљада и ми могли бити задовољни са радом нашег позоришта, о ком је и суботички „Бачванин“ донео ову оцену: „Сваки од приказиваних позоришних комада одигран је на опште задовољство наше у позоришним стварима прилично строге публике, коју је занела хармонична, скупна игра наших глумаца, од којих сваки прецизно, вољно, с највећим одушевљењем врши поверени му задатак. Поред старих опробаних сила, има доста и млађих, који се трсе, да се што више усаврше у својој струци. Мило нам је, што можемо констатовати и то, да су чланови наше позоришне дружине, од како су били код нас, јако напредовали у приказивачкој уметности. Сваки ти је то од њих, и у најмањој узлози, на свом месту, а то опет доноси сопством, да скупној заједничкој игри наших глумаца треба тражити паре. Нико ти се ту не истиче, него сваки, као део целине, ради на томе, да се сваки комад прикаже онако, као што га је песник замислио. Ми заиста можемо бити задовољни, што је та наша још млада установа учинила тако леп напредак, на коме нам могу завидити многи други већи народи, у којих позориште вековима постоји.“

Што је материјалан успех у Суботици заостао иза моралнога, узрок је у томе, што је суботичко мађарско позоришно друштво било продужило своје борављење у Суботици, те тако наша позоришна дружина није могла своје представе тамо о њиховом Ускру отпочети, и тако два Ускруса саставити, као што су то Суботичани желели.

После Суботице дошла је наша позоришна дружина у Нови Сад, а одатле је, по свршеном овде раду своме и по одмору

од четрнаест дана, обишла до данас ова места: Т. Бечеј, Ст. Бечеј, Моле. Сада се налази у В. Кикинди, одакле ће према приликама или у Вршац па у Панчево, или у Панчево па у Вршац.

У свима местима даване су свецем и недељом представе за народ са обаљеним ценама, а тако исто представе за децу, где год су прилике то допуштале.

Од 17. јуна 1897. до 11. маја 1898. давала је наша позоришна дружина свега 186 представа, а приказала је 198 позоришних дела, и то: 20 трагедија, 20 драма, 18 позоришних игара, 56 позоришних игара с певањем, 56 шаљивих игара, 14 лакрдија и 14 пута оперетске представе.

Од тих приказаних дела долази: 1. на српску књижевност: 72; — 2. на француску: 57; — 3. на немачку: 29; — 4. на енглеску: 19; — 5 на мађарску: 12; — 6. на руску: 4; — 7. на шпанску: 3; — 8. на норвешку: 2.

Од свих тих представа износило је за споменуто време

1. Примање . . .	28.469	фор. 76	н.
2. Издавање . . .	29.162	фор. 78	н.

Мањак . . . 693 фор. 02 н.

Највише прихода донели су ови комади:

1. „Мајчин благослов“, 8 пута	1192·54
2. „Бидо“, 7 пута . . .	1106·68
3. „Балканска царица“, 6 пута	1052·18
4. „Хамлет“, 7 пута . . .	1041·61
5. „Нијоба“, 6 пута . . .	1040·88
6. „Карлова тетка“, 6 пута . . .	1037·21
7. „Шокица“, 4 пута . . .	1017·22
8. „Слободарка“, 7 пута . . .	976·55
9. „Риђокоса“, 5 пута . . .	863·28
10. „Јованчини сватови“, 6 пута	815·52
11. „Роман сиромашног младића“, 6 пута . . .	812·42
12. „Женски пријатељ“, 5 пута . . .	774·53
13. „Границари“, 4 пута . . .	768·13
14. „Лажни Димитрије“, 5 пута . . .	743·24
15. „Сеоска лола“, 4 пута . . .	719·85
16. „Краљевић Марко и Арапин“, 4 пута . . .	691·85
17. „Добре сведоцбе“, 5 пута . . .	691·85
18. „Јабука“, 5 пута . . .	651·69
19. „Задужбина цара Лазара“, 5 пута . . .	630·68

20.	„Психе“, 3 пута . . . . .	614.77
21.	„Задушне жене“, 5 пута . . .	603.33
22.	„Крајишкиња“, 5 пута . . .	568.02
23.	„Завет“, 5 пута . . . . .	565.50
24.	„Присни пријатељи“, 4 пута . .	531.94
25.	„Брђуша“, 4 пута . . . . .	502.04
26.	„Циганин“, 2 пута . . . . .	453.90
27.	„Ултимо“, 4 пута . . . . .	432.11
28.	„Нов комад“, 3 пута . . . . .	383.49
29.	„Лена Галатеја“, 3 пута . . .	357.40
30.	„Зец“, 2 пута . . . . .	339.09
31.	„Господар од ковница“, 2 пута	331.92
32.	„Нора“, 2 пута . . . . .	329.19
33.	„Позоришно дело“, 1 пут . .	327.85
34.	„Саћурица и шубара“, 2 пута	322.80
35.	„Максим“, 2 пута . . . . .	309.22
36.	„Булинарови“, 3 пута . . . .	306.62
37.	„Распикућа“, 2 пута . . . . .	302.23
38.	„Последње јубавно писмо“, 2 пута . . . . .	301.69

Остали комади, који су давани један пут или два пута доносили су просеком 170 фор. 03 н.

Највише прихода доносили су и ове године комади с певањем, а за приказ таквих комада од преке је потребе већи број глумаца и глумица.

Од глумаца и глумица излазили су на позорницу у већим или мањим улогама: Д. Спасић 163 пута, Л. Чоповић 148 пута, М. Динић 145 пута, Ј. Душановић 138 пута, М. Николић 136 пута, К. Васиљевић 135 пута, Д. Туцаковићева 134 пута, Ј. Тодосић 133 пута, З. Ђуришићева 123 пута, Ђ. Бакаловић 121 пут, А. Лукић 116 пута, Д. Васиљевићка 106 пута, П. Добриновић 105 пута, М. Марковић 98 пута, Д. Стефановићка (од 17. јула 1897.) 97 пута, Ђ. Душановићка 95 пута, Ђ. Динићка 90 пута, Т. Лукићка 79 пута, С. Бакаловићка 77 пута, Л. Вујичићева (од 28. септембра 1897.) 74 пута, Д. Ружић 68 пута, М. Тодосићка 66 пута, Д. Николићка 62 пута, Д. Симићева (од 11. октобра 1897.) 62 пута, Софија Вујићка 59 пута, М. Радошевићева (од 12. јануара 1898.) 39 пута, Д. Ружићка 29 пута.

Редитељске дужности на потпуно задовољство управе вршила су сва три реди-

теља, и то: П. Добриновић 108 пута, А. Лукић 76 пута, Д. Ружић 14 пута.

За ово време, научени су ови комади: „Слободарка“, „Максим“, „Јасмина и Ирења“, „Крајишкиња“, „Растављен“, „Прибислав и Божана“, „Сестре“, „Психе“, „Нов комад“, „Карлова тетка“, „Себичњак“, „Брђуша“, „Две стотине хиљада“, „Ханела.“

За учење су спремљени ови комади: „Дубравка“, „Еквиноциј“, „Трилби“, „Фијеско“, „Ричард III.“, „Једанаеста заповест“, „Словакиња“, „Јогуница“, „Припитомљена злодјаја“, „Тројни савез“, „Непонештењаци“, „Човек од злата“, „У јавном животу“, „Свадба Кречинског“, „Љубуша“, „Обмахне“, „Прав а осуђен“, „Две јубави“, „Вилењак“, „За веру и слободу“, „Три гардисте“, „Самртна замка“, „Мрња, која чисти“, „Валенски сватови“, „Мали лорд.“

Које ради спроведења главном скупштином наређене реорганизације, које из своје побуде престали су бити члановима наше позоришне дружине: Драга Ружићка, Љубица Динићка, Јелена Весићева, Даница Весићева, Светислав Стефановић, Милан Станковић и Радомир Павичевић.

Дика и понос наше позорнице Драга Ружићка, која је пуних тридесет и осам година послужила славно нашем позоришту, пре поласка свога у мир ступила је овде у Новом Саду последњи пут на позорницу као Јелисавета у „Марији Стјуартовој“. Приликом те свечане представе, која је приређена била у славу те наше дичне уметнице, којој скоро не ћемо наћи равне, опростио се Нови Сад у име целог овог страног Српства на достојан начин од своје Драге, која је као сјајна звезда сјала и сјала на небу наше глумачке уметности и за собом светла трага оставила. Нека јој је и овде изречена хвала и слава на свему, што је учинила у корист наше позоришне уметности, којој је крчила и утрла пут!

Љубица Динићка била је савестан и марљив члан наше позоришне дружине. Она је сваку поверену јој улогу изводила природно, без икаквог претеривања, онако, као што је то сама улога захтевала.

Јелена Весићева била је даровита глу-

мица, којој су јако добро испадале за руком оштроконђе, па језичне и брњаве жеце. У ње је била још и та врлина, да је кадра била и већу какву улогу, кад је захтевала потреба, и то ма и пред саму представу, примити и добро је одиграти.

Светислав Стефан вић почео је јако напредовати у приказивању мањих комичних и карактерних улога, а као фини или пре-предени слуга био је ненадмашан.

Даница Весићева, Милан Станковић и Радомир Павичевић били су способни млади чланови за приказивање мањих улога несташне или комичне врсте.

У место тих примљени су за привремене чланове: Ленка Вујчићева, М. Радошевићева и Љубомир Мицић.

Немила смрт уграбила је из средине наше најприроднију глумицу српску, „Јеџу нашу“, која је себи образ осветлала природном, истинитом игром својом којом је подигла себи живи споменик у срцу народа свога, коме је за живота свога била дика и понос, а сада голема туга.

С њом је за навек нестало верне, праве и истините приказивачице женских типова из нашег народног живота.

И баш с тога сваки прави пријатељ нашег позоришта и глумачке уметности наше мора жалити од свег срца свога, што је злокобан удес пре времена уништио такав диван творачки, богодански дар глумачки, што је Јеџе наше нестало између нас баш онда, кад је постигла врхунац глумачке славе своје.

Да, нестаде је између нас, ал' док је нас живих, живиће у души нашој, у срцима нашим трајна успомена на њу, а у пове-сници српског народног позоришта биће златним словима записано име наше добре, наше благе Јеџе, наше узор-глумице, ми-ропомазанице српске Талије!

Нека јој је вечан спомен! Слава јој!

У славу двадесетпетогодишњег глумовања наших врсних глумаца и редитеља: Пере Добриновића и Андре Лукића, приређене су биле две свечане представе овде у Новом Саду, и то 1. и 4. јула о. в.

Лене су биле и дирљиве обе те прославе не само по бурним и одушевљеним овацијама и спољашњим тријумфима, већ и по великом културном значају свом.

Пера Добриновић одиграо је том приликом Јорика у „Новом комаду“, па је својом добро промишљеном и лепо изведеном игром доказао, да стоји на висини своје глумачке моћи и уметности.

Андра Лукић био је изабрао за своју јубиларну представу „Циганина“, па је насловну улогу, то ремек-дело своје глумачке уметности, приказао, да већ боље није могло бити.

И једна и друга прослава испала је веома лепо, уз велико учешће новосадске и стране публике, која је доласком својим показала, да цени и поштује уметнички рад љубимаца својих.

Заиста можемо бити задовољни, што смо скромним, ал' усрдним начином одали пошту нашу, захвалност нашу и Пере Добриновићу и Андри Лукићу, тим врсним трудбеницима нашим, који прегалачким, неуморним радом својим оплемењују срца и богате ум свога народа, дајући му миљом и угодном забавом права уживања за све, што је лепо, племенито и српско!

Живили наши слављеници на дику, по-нос и славу наше позоришне уметности!

Дај Боже, да јој буду снажни стубови још много и много година!

Као што је то познато, ја сам по жељи и вољи славне скупштине вршио тешке управитељске дужности до доласка позоришне дружине у Нови Сад, или управо до реорганизације њезине у Новом Саду. Како је та реорганизација спроведена, сада је на скупштини, да се постара о даљем начину управе, а ја и овом приликом понављам, као што сам то и лане рекао, да ћу и знањем и умењем, и саветом и истукством својим свакад на руци бити свакој управи, устрожи ли то од мене, докле се год у раду свом уздржи правца, који је искуство од тридесет и седам година потврдило, да је по наше позориште понајбољи!

## ХИСТИКИ.

**КР. СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ.**

(Драматург Милован Ђ. Глишић.) „Српске новине“, службени дневник краљевине Србије, донеле су у свом 223. броју овај указ Његовог Величанства Александра I. краља Србије: „На предлог нашег министра просвете и црквених послова, а по саслушању Нашег Министарског Савета, решили смо и решавамо: да се Милован Ђ. Глишић, драматург прве класе у Народном Позоришту на основу чл. 70 закона о чиновницима грађанског реда стави у стање покоја с пензијом, која му припада по годинама службе.“

Наш министар просвете и црквених послова и заступник нашег министра финансија Наш министар правде нека изврше овај указ.“

Милован Ђ. Глишић много је привредио народном позоришту и као драматург и као писац оригиналних позоришних дела, а репертоар и нашег и београдског народног позоришта обогатио је многим веома лепим преводима, нарочито из руске и француске књижевности.

У колико се сећамо по преводу Милована Ђ. Глишића приказују се ова позоришна дела: „Арсеније Гуров“, „Господске руке“, „Зец“, „Зла свекрва“, „Јован капетан“, „Кнегињица Малена“, „Кола мудрости двоја лудости“, „Лисице и гавранови“, „Лујица Санфеличе“, „Љубав и понос“, „Мазарен“, „Наредник Фридрих“, „Наследник“, „Ни око шта“, „Нов посао“, „Окови“, „Пит и Фокс“, „Племићка“, „Поручик Рајф“, „Све за сина“, „Тутори“, „Христофор Колумб“, „Црни капетан“, „Чича Самуило“, и т. д.

Милован Ђ. Глишић постављен је да врши драматуршку дужност 26 новембра 1880. Указом од 19. марта 1881. наименован је за драматурга.

Позната је истина, дасе ништа не постизава силом и на пречац. И прва позоришта у данашњем образованом свету морала су се развијати и ини онаким истим путем као и београдско народно позориште. Прошло је много и много десетина година док су та позоришта постало оно, што су данас. И та позоришта имала су у почетку свачега у репертоару, док се поред њих нису отворила друга варошка, општинска или приватна позоришта, те прихватила, да приказују драме и комедије засебне врсте, аним првима оставила, да негују бољу

сувремену и класичну драму. Тако је то било и у Београду, где се такођер увек морало обазирати на захтеве по знању и образованости најразноврсније публике, која је тражила и тражи, да се приказују у позоришту драме, које потребују живце, и лакрије, пуне драстичних ситуација. Према томе морао је и М. Ђ. Глишић водити рачуна о том разноврсном укусу београдске публике, па тако и репертоар удешавати, нарочито кад је још помиšљао и на то, да београдско народно позориште мора половину својих трошкова подмиривати својом привредом, ако хоће да се одржи.

Стога се Милован Ђ. Глишић у том раду свом није увек могао обазирати на жеље и захтеве „строге критике“ која је како кад тражила сад српске народне, сад класичне комаде, сад опет оз биљне шаљиве игре и драме, пуне једре поуке и корисне тенденције. Глишића је, дакле, у таким приликама при удешавању репертоара морал руководити искуство, које је београдско позориште у том погледу стекло било.

У том се држао Гета, који је устима управитеља позориштног у „Фаусту“ рекао:

„Die Masse könnt ihr nur durch Masse zwingen,  
Ein jeder sucht sich endlich selbst was aus.  
Wer Vieles bringt, wird Manchem Etwas bringen;  
Und jeder geht zufrieden aus dem Haus.“

(Нов драматург.) „Српске новине“ донеле су у 223 броју у службеном делу свом овај указ Његовог Величанства Александра I. краља Србије: „На предлог Нашег министра просвете и црквених послова, а на основу члана 6. закона о Народном Позоришту, постављамо у Народном Позоришту за драматурга треће класе Драгомира Ј. Јанковића, секретара четврте класе министарства иностраних дела. Наш министар просвете и црквених послова нека изврши овај указ.“

Нов драматург, у колико је нама познато, писао је г. 1888., 1889., 1890. у „Отаџбини“ и у „Виделу“ оширне, стручне, доста стварне критике о неким нашим изворним позоришним делима и преводима, па је том приликом доста оштро оцењивао и игру наших глумаца у тим делима. Он се тада није слагао са неким списатељима наших позоришних дела у принципу о драмској појезији. „Етичке тенденције, које су у основи о-

бележја сваког умног рада људског, могу се без икакве сумње и свакој драми дати као крајње ковзеквенце, ако се најзад хоће. Али ја не допуштам свеколику важност; вредност појезије редуцирати просто на етичке тенденције. Јер то би значило оборити сваки реноме великих песника, који се давао и који ће се давати људима колосалне елевације духа и заслуге, и улогу њихову изједначити са заслугама и улогом проповедника у цркви. Појезија је толико јака, толико драгоценна и велика, да има потпуно право бити довољна сама собом, самостална без икаквих других елемената, као и све остале уметности. А кад кажем појезија: онда разумем ону моћ, коју је најбоље описао онај песник, који ју је најбоље осетио: „У колико машта производи форме незнаних ствари, у колико песникове пере обре их у фигуре и даје етерном ништа место, стан и име.“

Да, да, право вели мудри творац Хамлета: „Од етеревог ништа постају живе слике онда, кад га песник импрегнира својим акцентом, кад се оно рефлектује у његовој души, у његовом срцу. Али у том излагању, отварању свога срца не треба претерати, не треба се ангажовати целокупним својим бићем у поетске функције као еруптивни плаховити Алфред де Мисе, већ треба — сетити се Шекспира — удвојити себе те пустити срце у грудима да ради, а спокојно и присебно посматрати своје рођене конвулзије, онако исто као што навикнути, прибрани морнар, не пуштајући лулу из зуба, гледа хладнокрвно, како се морски вали страховито пењуше и дижу брод у облаке, да буде ваљда ближе муњама и громовима.“

О игри неких наших глумаца и глумица писао је тако исто, али сувише оштро. „Шта да кажем о њима? Нити су добри нити рђави. Нису ништа. Та једини њихова уметност није код њих никаква новост, та је њихово старо правило, које испуњавају с ретком верношћу и племенитом постојаношћу. Осим те гвоздене доследности, која је без сумње достојна свакога дивљења, морате најзад признати, да је и право на њиховој страни, јер ма у којој улози гледали их, за вас је јасно, да имате послана с вештацима, који као очи у глави чујају своју индивидуалност и суверено презиру, и најмањи покушај, да се колико толико уживе у своју улогу. То се не зове само поштовати више свега приро-

дну неизмајсторисану игру, него значи имати и карактер. Специјално, кад је комад стран, значи још патриотизам, јер не изневеравају своју народност.“ . . .

„Третирати кога вештаком, док он нема за то ни један елементић, значи ризиковати, да му мање остану до краја. Волом се, истина, може много, то стоји. Али се мора бити потпуно начисто са собом: да ли је то, што се уноси у посао воља, која може, или проста једна жеља сломити цео живот, па впак остати чиста жеља. Лакоумност је која се као свака лакоумност лупа о главу оном, чија је, — не предузети овакав испит над собом пре, но што се живот не упути једним путем. Али у позоришту ово је не само лакоумно него и рђаво“.

О удешавању драмских дела за позорницу и о подели улога, писао је ово: „Кад год се меће на сцену драма, драме само ради, онда је дужност — дужност, која се не сме игнорирати ни по коју цену — да сви, чак и они, којима су пали у део *les petits bonts de rôles*, не само пажљиво прочитају цело дело, него да га озбиљно приступују. Јер ма како на први поглед изгледао да личности подносе интерпретовање скопчано с мање труда, или да имају елементе неких већ знаних партија — опет кад се дубље загледа — а тако треба увек гледати — у свој тој разноликости песникова створова провлачи се и једна невидљива али вичном оку јако видљива нит, што пројмава све, осећа се један дух, што задањује све, манифестије се једном речју *sachet particulier* свакога писца Поета и глумац ваља да се фузионишу у извесном ступњу. Истина, да се ово потпуно проникне, потребно је без сумње много интелигенције и *bon sens-a*; али ако у нас и није могућно наћи снага, којима ово не би недостајало, впак има таквих, који би у неколико инстинктивно осетили оно, до чега други долазе првим путем. Али да, у београдском позоришту није правило оно, што у свима театрима важи за правило“.

Нови драматур имаће сада дosta прилике, да те своје назоре приведе у живот практичним начином.

„*Longum iter est per praecepta, breve et efficax per exempla*“, — вели Сенека.

Сретно да Бог да!

Издаје управа српског народног позоришта.